

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

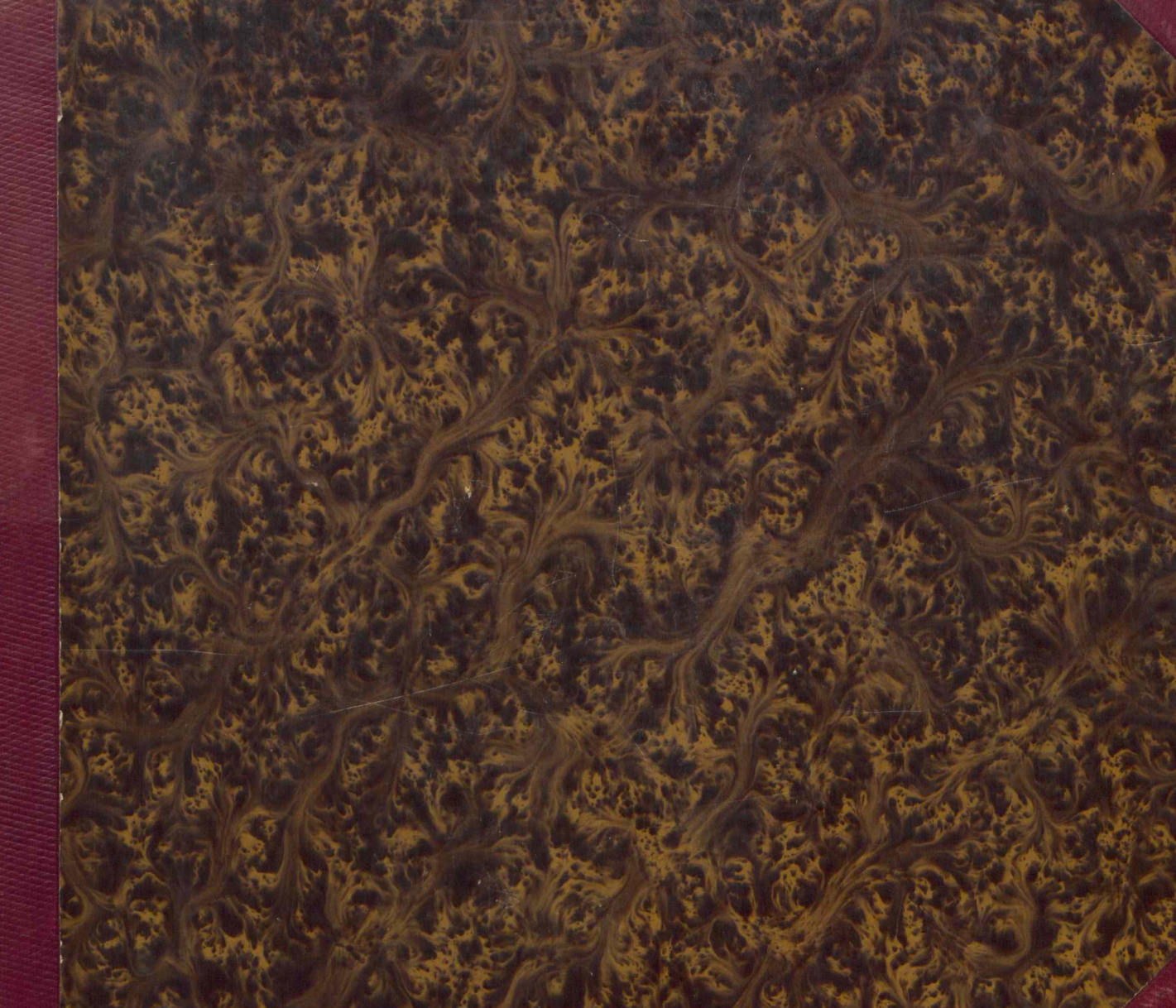
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ØSTERGAARD,
i Jylland.

ØSTERGAARD,

i Jylland.

Om trent to Mile syd for Aarhus, næppe en Mil fra Kattegattet ligger i Tulstrup Sogn, Ring Herred og Aarhus Amt Hovedgaarden Østergaard. Naar den blev oprettet til Herregaard, vides ikke. Paa Gaardens Mark skal forbum have ligget en abelig Gaard, Aalkærgaard, som maaste er den samme, der i et Dokument af 1349 kaldes Alkær, og hvortil Johanne's Palnesøn skred sig. I den nær ved Østergaard liggende Skov har der staaet en Vandmølle, som for lang Tid siden er forsvunden.

Den første bekjendte Ejer af Østergaard var Jost Andersen Ulfeld, der havde Gaarden i Aaret 1543. Han var Søn af Ebbe Andersen Ulfeld og bennes anden Hustru Fru Ellen Tegenhus. Han tjente i Kancelliet i Aaret 1531. Den 11te November d. A. døde Provst Rønike i Roskilde, og allerede den 13de s. M. skrev Hartvig Andersen, der var en Halbroder til Jost Andersen, en Anfølgning til Kong Frederik om Kannikembedet paa denne sin Broders Vegne. Nogle af Raadet, skriver han, søgte om denne Forlening, men han beder Kongen om at give Jost Andersen Probstiet, efterdi Brevskriveren „ved ingen, der har det saa vel behov“. Iblandt hans Medbejlere var ogsaa Erik Krabbe (til Bustrup). Paa Rosenkrands minder i et Brev Kongen om, at han havde lovet den unge Mand's Fader, Marsken Hr. Tyge Krabbe, at hans Søn skulde faa det første ledige Prælatembede om en Domkirke her i Randet. Jost Andersen var kongelig Sekretær, da han den 15de August 1532 fik „Præsentats“ paa Gjelsted Kirke (i Vends Herred i Fyn) paa det Vilkaar, „at han skulde sætte en god, forstantig og lærd Kapellan, som efter den hellige Skrift kunde undervise Sognekøllene paa deres Sjæls Saligheds Vegne uden menneskelig Paasund og udyrkelige Cere-

monier og der til med gjøre den tilbørlige Tjeneste baade inden og uden Kirken, som en ret Sjælesørger og Sognepræst borde at gjøre sit Sognekøll i alle Maader“. I de samme Dage fik han ogsaa „Præsentats“ paa Darum Kirke i Ribes Stift. Jost Andersen havde Gods i Nørrejylland allerede i Aaret 1535. Under Ørbens Fejde ansaas han en Tid lang for at være en Tilhænger af Ørb Christoffer, hvisaarsag hans Gods indbrøges. I det sidst nævnte Aar mistede han saaledes baade Gjelsted Kirke og sit nørrejyske Gods. Hans Fader havde haft i Forlening Tre Gaard og Birk med mere Gods i Stubbj Herred i Fyn, og dette Gods havde Jost Andersen i Fællesskab med sine Brødre indtil 1527, da den ældste Broder Hartvig, hvis Moder var Fru Hilleborg Smalsti, fik Kongebrev derpaa for sig og sine Medarvinge som Pant for 2000 Mark. I Oktober 1535 fik Kongens Hoffinde Povel von Ahlesfeld Tilladelse til at indløse dette Pant med Undtagelse af den Del, som vilde tilfalde Jost og hans Broder Otte Andersen, da den var forbrudt til Kronen, fordi de, som det heder, havde ført Avindstjold imod Riget, d. e. de havde hørt til Christiern den andens Parti. Imidlertid fik Jost Andersen et Aars Tid efter kongeligt Bestyttelseskæbrev for sig, sine Tjenere og sit Gods; men det varede efter al Sandsynlighed nogen Tid endnu, inden han enten kunde faa Lejlighed til at godtgjøre sin Aflybighed eller opnaa Benaabning. Ogsaa i Sønderjylland havde Jost Andersen noget Gods. Hans Morfader Markvard Tegenhus eller Tinhus ejede i Slutningen af det 15de Hundrebaar Tvedgaard (i Dalby Sogn, Thystrup Herred, Faberløv Amt), og denne Gaard var 1551 bleven Datter sønnens Ejendom. Jost Andersen døde i Aaret 1563, og efter ham tilhørte Østergaard hans

ØSTERGAARD,

i Jylland.

Enke Fru Anne Raas, Datter af Niels Raas til Staarupgaard og Fru Anne Bjørn. Til hende pantsatte Kongen en Del Gods i Pedholt, Malling, Veber og flere Byer for 1,000 Rixdaler. Hun hviler ved sin Mand's Side i Tulstrup Kirke. Med Østergaard vare den Gang Mosgaard og Stumstrup (Wilhelmsborg) forenede, af hvilke Gaarde deres ene Datter Jomfru Kirsten Ulfeld fik Østergaard, imedens hendes Søster Jomfru Helvig Ulfeld fik Mosgaard. De to andre af Jost Andersens og Fru Anne Raas's Døtre Anne og Edel vare gifte, den første med Børgen Friis til Favrsof, og den sidste med Kjeld Brokkenhus til Verbæk, og efter sine Mosteres Død arvede deres Søner de tre Gaarde, i det Niels Friis til Favrsof fik Stumstrup, og hans Frænde Johan Brokkenhus til Verbæk (i Vejle Amt, Tørrild Herred og Højer Sogn) fik Østergaard og Mosgaard.

Johan Brokkenhus var født paa sin fæderne Gaard Verbæk den 11te Oktober 1588. Da han var to Aar gammel, sønste hans Farmoder Fru Sofie Skeel til Hegneb, Enke efter den 1587 afdøde Johan Brokkenhus til Verbæk, at have ham nogen Tid hos sig, og han blev hos hende et Par Aar, hvorefter han tilbragte et halvt Aar hos sine oven nævnte ugifte Mostre. Efter derpaa at have været længre Tid hjemme paa Verbæk, for at han kunde faa Undervisning i Forening med sin Broder Jost, blev han i en Alder af ti Aar tillige med denne sin Broder sendt til Sorø Skole. I Sorø blev han syg, hvidaarsag hans Forældre lode ham komme hjem igjen; men da han et Aars Tid derefter var bleven helbredet, kom han atter i Skolen og blev der til sit 15de Aar. Da sendte hans Forældre ham til Tyskland med en Hømester, og han studerede nu de theologiske Videnstaber og Latin i Helmstädt og ved andre tyske Højskoler, hvorpaa han efter halvandet Aars Forløb drog til Frankrige og tilbragte hele 4 Aar i Paris for at lære det franske Tungemaal, Riden og andre ridderlige Øvelser. Efter derpaa at have været en kort Tid i Spanien var han 3½ Aar i Italien for at lære dette Lands Tungemaal, og han besøgte ligeledes Sicilien og Malta, efterdi ogsaa Fæstningsbygningsskunsten var Gjenstand for hans Studium. Hans Fader, der led sterkt af Fodværk, kaldte ham derpaa hjem, og han kom tilbage til sine Forældre i Oktober 1616, fem Uger før Faderens Død. Da denne var vandret heben, arvede Johan Brokkenhus Verbæk og blev paa samme Tid Kornett ved et af de nævnte Hytterkompagnier, „hvilken Charge han som en Kavaleer forvaltede

paa mere end syv Aars Tid“, som det heber i den over ham holdte Rigspræbilen. I September 1627 holdt han Bryllup med Jomfru Helvig Wille, Datter af Erik Wille til Rødsgaard og Fru Mette Bek; hans Hustru overlevede ham. Efter sit Giftermaal boede han paa sine Gaarde uden at have noget offentlig Hverv. Ligesom Faderen fik han sin Hæst af Fodværk, hvoraf han led en tolv Aars Tid, og efter en christelig Dødsberedelse hensov han den 18de December 1648, og den 10de Januar 1649 holdtes Bigtalen over ham i Vejle Kirke af Riber Biskop Erik Monrad. Paa sit yderste havde han hvet, at han, hvis han levede til næste Sommer, vilde lade bygge et Skolehus ved sin Sognkirke i Højer, for at nogle Børn der kunde lære at læse og skrive; dertil vilde han give 300 Rdlr., hvoraf de 100 Rdlr. skulde anvendes til Husets Opførelse, og af de 200 Rdlr. skulde hans Arvinge aarlig spare Renten til Skolen, ligesom han og vilde give en Bøndegaard i Thorlund til Vejle By's Hospital. Hans Hustru lovede strax at udføre denne hans sidste Villie. Naar Johan Brokkenhus blev Ejer af Østergaard vides ikke; men Gaarden var bleven hans i det seneste Aar 1637. Ikke længe efter hans Død blev Østergaard atter forenet med Mosgaard og Stumstrup, i det centen Niels Friis til Favrsof, eller og efter dennes Død 1651 hans Søn Mogens Friis købte Gaarden af sin Frændes Enke og hendes Børn. Maaſke have de to Frænder ejet alle tre Gaarde i Forening, og Niels Friis eller hans Søn har da altsaa ifkun ubløst sine Medarvinge. I en Beretning i Ring Herreds Protokollbog 1662 af Sognepresten i Tulstrup Hr. Peder Jensen, der 1649 havde faaet dette Raad, heber det: Tulstrup Sogn er ringe, som paaſendes; men desforuden ere mange af Gaardene øde, hvilke ere ſlet afbrændte og nebhugne (i Krigen 1658 og 1659). Desforuden findes ubi Sagnet en Herregaard ved Navn Østergaard, som i denne Fejdetid blev ruineret og er noget nebfalden og staa nu øde.“ I Mars 1652 havde Mogens Friis faaet Stjæbe paa en Del tibligrere Krongsods i Hæstved og Ring Herreder: i Tulstrup Sogn den daværende Høvedgaard Fæderstrup, 32½ Tdr. Hartkorn til 55 Rdlr. Lønden = 1810½ Rdlr., Skov til 60 Svins Diben og 4 Gaarde i Fæderstrup By m. m. Den hele Verdi var 7,897 Rdlr., men beregnedes ifkun til 6,800 Rdlr. Dette Gods overdroges ham af Samuel v. Surf, der havde modtaget det paa den polste Konges Vegne. Denne Konge havde haft en Del Penge til gode hos Frederik den tredie.

ØSTERGAARD,

i Jylland.

Omtrent 1662 afhændede Mogens Friis Østergaard tillige med de to andre Gaarde til Vilhelm Marselis, som 1673 blev Baron v. Guldencrone. Østergaard indlemmedes imidlertid lige saa lidt som Mosgaard i Baroniet, men vedblev i længre Tid at have den samme Ejer som dette. Gaarden tilhørte saaledes Vilhelm v. Guldencrone til hans Død 1683, derpaa hans Enke Fru Virgitte Sofie Bind til hendes dødelige Afgang 1692, og dernæst hendes Søn Baron Christian v. Guldencrone, som døde 1746. I Aaret 1710 var Gaarden bortforpagtet for 350 Rdlr. Sandsynligvis efter hans Død kom Østergaard ved Arv til Konferensraad Constantin August Carisius til Constantinsborg, hvis første Hustru var Baronesse Kirsten Guldencrone. Da deres Egteløb var barnløst, blev Østergaard vist nok efter hans Død 1776 atter forenet med Wilhelmssborg; thi 1789 hørte Gaarden ligesom Mosgaard under Baron Christian Frederik Guldencrones Døds- og Kalltil. Da solgte Stiftskommissærerne, Gehejmeraad og Stiftamtmand Dve Høgh Guldberg og Justitsraad, Borgemeister Niels Hvid i Aarhus, Gaardens Høbergods 326 Tdr. 4 Strp. 2 Fdk. Ager og Engs Hartkorn og 1 Tde. 4 Strp. 2 Fdk. Skovskud til Fæstere for 39,478 Rdlr., med Undertagelse af nogle enkelte Gaarde i Ormslev og Kolbt Sogne, der afhændedes til Etatsraad Fædder til Constantinsborg, og Nørsminde Kro, hvis Kjøber var Baron Julius Guldencrone til Wilhelmssborg, den sidste Ejers Søn.

Kjøberen af selve Gaarden var den hidtilværende Forpagter paa Mosgaard Yørgen Schmidt, og han fik Skjøde derpaa Aaret efter. Den Gang var Østergaards eget Ager og Engs Hartkorn 24 Tdr. 1 Stpe. 2 Fdk. 1 Alb. fri Høvedgaardstøt, og med Gaarden fulgte Tullstrup Sogns Kirke- og Kongestiende med matrifuleret Hartkorn 6 Tdr. 2 Strp. af hvert Slags og 1 Voldsted i Tullstrup med 1 Tde. 3 Strp. 3 Fdk. Hartkorn; Kjøbesummen var 12,150 Rdlr. I Aaret 1814 solgtes Gaarden til Krigsraad Hans Christian Møller, der hidtil havde været baade Godsforvalter og Forpagter paa Kobsensøje. Kjøbesummen var 90,000 Rdlr. Sebler, og deraf udrededes efterhaanden de to Trebiedele. Desuagtet saa Møller, der havde den Fortjeneste af Gaarden, at have indrettet dens største Eng til Dverrisling, sig nødt til at lade Seelgerne Schmidts Arvinge tage Gaarden tilbage. Disse overdroge den i Forpagtning til Frigj. Ernst Koch, Ejer af Ellsebal (i Nebstager Sogn, Bjærgø Færd, Vejle Amt). Han var gift med en af Schmidts Døtre og

affjøbte sine Medarvinge disses Dele af Gaarden for 10,000 Rdlr. Da vare Tienberne og Voldstedet fraskilte, og det hele til Østergaard den Gang hørende Fladeinhold var omt. 250 Tønder Land, nemlig 200 Tdr. Land Ager, 20 Tdr. Land Eng og 30 Tdr. Land Skov. Gaarden var i høj Grad forfalden baade med Hensyn til Bygninger og til Jorber, og Besætningen udgjorde ifkun 40 Køer. I Aaret 1839 kjøbte Koch en Bondegaard i Hinnerup (Tullstrup Sogn) med 7 Tdr. Hartkorn og 87 Tdr. Land, som han med Statens Tilladelse lagde under Østergaard. 1841 kjøbte han ligeledes en Gaard i Vormstrup (Malling Sogn) med 5 Tdr. „ Stpe. 1 Fdk. Hartkorn og 57 Tdr. Land, og 1846 end videre en Bondegaard i Aft (Åstrup Sogn) med 8 Tdr. „ Stpe. 3 Fdk. Hartkorn og et Voldsted paa Åstrup Mark med „ Tde. 6 Strp. Hartkorn. Hans Dygtighed som Landmand blev almindelig godkendt. Med Kraft og Kløgt begyndte han strax paa at gjenneføre de til Gaardens Forbedring nødvendige betydelige Arbejder, og efterhaanden udfyldte han mange Mosehuller, bortrybde en stor Del Krat og Sten, grov mange og store Grøfter og overmærgede Markerne. En Trebiedel af de til Gaarden i Hinnerup hørende Marker havde aldrig været under Pløj, og derfra førte han alene omt. 12,000 Rds store Sten. I Aaret 1854 solgte Koch Østergaard med 43 Tdr. Hartk. til Lieutenant J. F. Schulz for 117,000 Rdlr., og denne afhændede Gaarden allerede Aaret efter til Forvalter paa Mosgaard Povel Rasmussen, Ejer af Mallinggaard og Vester-Mølle, for 126,500 Rdlr. Han ordnede ved Magelæg Forholdet til Gaarden i Vormstrup, som derefter endelig indlemmedes i Østergaard; men allerede Aaret efter overdrog han sin Ret til at saa Skjøde paa Høvedgaarden til den nuværende Ejer, daværende Departementsdirektor i Indenrigsministeriet Karl Bobilius August Dahl, nu Konferensraad og Amtmand over Vejle Amt. Gaarden var da bortforpagtet for 3,000 Rdlr. aarlig Afgift foruden nogle Dyelser til Ejeren, og Hr. Dahl maatte for at saa fri Hænder over Ejendommen i Aaret 1857 udløse Forpagteren imod en Afstaaelsessum af 2,000 Rdlr. Han har afhændet Gaarden i Aft og Voldsted paa Åstrup Mark, men har derimod lagt under Østergaard, foruden en i Aaret 1862 kjøbt Løveparcell af Hartkorn 1 Fdk. i Åstrup, den hidtil under Mosgaard hørende og umiddelbart til Østergaards Skov grændsende Krefler Skov med Hartkorn 3 Tdr. 4 Strp. 2 Fdk. 2 Alb. og med et Areal af 66 $\frac{1}{2}$ Tdr. Land, som 1856 tilkøbtedes ham af hans Broder,

ØSTERGAARD,

i Lylland.

Stiftamtmand over Aarhus Amt A. C. h. Dahl til Mosgaard og Klostenseje. Denne Forening af de to Stove er en Hovedforbedring ved Østergaard. Gjennem Stovene har Ejeren banet en allerede tidligere paabegyndt, smukt Vej i en Strækning af henimod en Fjerdedel Mil til Landevejen fra Aarhus ind i Hads Herred, hvilken Stovvej nu danner Hovedindkørselen til Østergaard, naar man kommer Syd fra.

Stuehuset er bygget i Aaret 1836 af F. E. Koch, efter at den forrige meget tarvelige Bolig var afbrændt Aaret i Forvejen paa Ejerens Fødselsdag; det bestaar af en Hovedsøj, en Etage af Grundmur med Kalk og gipsede Kjelbere, i hvilke Kjøkken og Mælkestue findes, og to ligeledes grundmurede Sædebygninger. Den nuværende Ejer har meget forfjønnet Hovedbygningen baade indvendig og udbvendig. Voreggaarden er adskilt fra Ladegaarden ved en Grav. Udhusene, hvoriblandt to rummelige Køber, Heste- og Kofstal, alt af Mur og Bindingsværk, ere ligeledes opførte af Koch. Den nuværende Ejer har ogsaa gjort meget for at forfjønne Omgivelserne og for at forbedre Torberne, der

ved den meget stærke Drift vare noget mebtagne, i hvilket Djemed han har paakjørt flere Tusende Læs Dynd fra Parkerne og Mosehullerne i Skovene, indført Koebyrking, til hvilken aarlig benyttes 15 Ldr. Land, og som paa-tænkes udbibet, og har ligeledes begyndt med Kørlægning. Gaarden ligger smukt og ventlig i en Dal, omgivet af Haver, Marker og Stove, hvilke ved Plantninger ere satte i Forbindelse med Haverne, og fra de Gaarden imod Syd omstuttede Højer har man et skjønt Skue over den sydlige Del af Ring Herred til Havet med Samsø, Ljungø m. m. og dybt ind i Hads Herred.

Østergaards hele Hartkorn er nu 38 Ldr. 3 Skpr. 2 Fbd. 2/4 Alb. med et Fladeindhold af 465 Ldr. Land, nemlig omtr. 330 Ldr. Land Ager, 20 Ldr. Land Eng, 104 Ldr. Land Skov og 6 Ldr. Land under Husene paa Gaardens Mark. Ved den ny Matrikel var den fri Hovedgaardstørt nebsat til 22 Ldr. 5 Skpr. 3 Fbd. 2/4 Alb., et Vidnesbyrd om, hvorledes Gaarden den Gang var gaaet tilbage. Kvaegbesætningen er nu 120 til 130 Køer.

